

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

JL ./ riksåklagaren ang. narkotikabrott

(Hovrätten för Nedre Norrlands dom 2020-04-02 i mål B 721-19)

Högsta domstolen har förordnat att riksåklagaren ska svara skriftligen på JLs överklagande. Jag vill anföra följande.

Jag har inhämtat yttrande från Utvecklingscentrum Stockholm. Yttrandet bifogas.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Enligt min mening finns det inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Tingsrättens dom

Tingsrätten dömde JL för narkotikabrott och olovlig körning till villkorlig dom med 50 timmars samhällstjänst. Om fängelse i stället hade valts som påföljd hade straffets längd bestämts till en månad.

Vad gäller narkotikabrottet dömdes JL för att olovligen ha innehaft 18 tabletter oxykodon. Av tingsrättens domskäl framgår att JL uppgett att han har kroniska besvär i rygg, knän och leder med en svår smärtproblematik. Han var tidigare ordinerad smärtstillande tabletter, men drabbades av läkemedelsmissbruk och genomgick behandling 2006. Efter detta har JL inte fått några tabletter utskrivna och han har därför införskaffat smärtstillande tabletter på illegal väg. Vissa månader använder han inte några läkemedel alls, medan han när besvären är som värst kan använda läkemedel tio dagar på en månad.

Beträffande frågan om brottets rubricering uttalade tingsrätten följande.

.-.-.- Det saknas vägledande uttalanden från Högsta domstolen gällande oxykodons farlighet. I RH 2010:11 har preparatet ansetts något mindre farligt än buprenorfin (Subutex). Slutsatserna som hovrätten drog i det målet har i viss utsträckning accepterats i opublicerad underrättspraxis (se till exempel Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom 2016-03-08 i mål B 2422-15 och Svea hovrätt, dom i mål B 3013-14). Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2012 s. 614 bedömt att straffvärdet för ett innehav av oxykodon, där huvudgärningen bestod av innehav av 137 tabletter om 80 mg oxykodon och 85 tabletter om 40 mg oxykodon, uppgick till sju månaders fängelse jämfört med motsvarande antal Subutex som enligt vedertagna tabeller (Borgeke Påföljdspraxis Sjätte upplagan) skulle ge ett straffvärde om närmare ett år. Det tyder på att oxykodon bör bedömas som något mindre farligt än Subutex. Enligt Borgeke motsvarar 10 tabletter Subutex 1 månaders fängelse. Med hänsyn härtill kan JLs innehav av 18 tabletter oxykodon inte utgöra ringa brott oaktat hans bevekelsegrunder för att använda tabletterna. Vid en försiktig jämförelse med Subutex stannar tingsrätten vid att JLs innehav bör straffvärdemässigt motsvara 1 månads fängelse.

I påföljdsdelen uttalade tingsrätten att JL ställde sig positiv till samhällstjänst och bedömdes lämplig för den formen av påföljd. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och samhällstjänst. Alternativstraffet angavs till en månads fängelse.

Hovrättens dom

Efter att JL överklagat fastställde hovrätten tingsrättens dom.

Vad som kommit fram i hovrätten föranledde inte någon annan bedömning än den tingsrätten gjort, vare sig i fråga om rubricering, påföljdsval eller straffmätning.

Överklagandet

JL har överklagat och yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ska rubricera narkotikabrottet som ringa och bestämma påföljden till ett bötesstraff. I vart fall ska antalet timmar samhällstjänst sättas ned. JL har hänvisat till vad han uppgett i hovrätten. I hovrätten uppgav JL att han delade tingsrättens uppfattning att innehav av 18 tabletter oxykodon enligt de tabeller som finns på området motsvarar ett straffvärde om en månads fängelse. Tabellerna ska dock inte tillmätas någon större betydelse med hänsyn till det låga straffvärdet och då tabletterna enbart var avsedda för egen smärtlindring. Även om narkotikabrottet bedöms vara av normalgraden ska omständigheten att innehavet varit för eget bruk enbart i syfte att lindra medicinska besvär beaktas i straffvärdesänkande riktning. I straffvärdesänkande riktning ska även 29 kap. 3 § första stycket 5 brottsbalken beaktas, även om JL inte åberopar nöd som grund för ansvarsfrihet.

När det gäller frågan om prövningstillstånd hävdar JL att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att hans överklagande prövas av Högsta domstolen. Detta då det saknas vägledande uttalanden från Högsta domstolen om oxy-

kodons farlighet. Vidare finns det skäl för Högsta domstolen att ta ställning till vilken räckvidd avgörandet NJA 2017 s. 872 har vad gäller annan typ av narkotika som endast innehas i smärtlindringssyfte. Om brottet anses vara av normalgraden behövs vägledande uttalanden om innehav av narkotika för eget bruk i smärtlindringssyfte ska beaktas i straffvärdesänkande riktning. Därvid hänvisas till en annan dom från Hovrätten för nedre Norrland.

Grunder

När det gäller grunderna för min inställning i målet kan jag till stor del ansluta mig till vad Utvecklingscentrum anfört i sitt yttrande. Jag vill dock göra några tillägg och sammanfatta min inställning enligt följande.

I Utvecklingscentrums yttrande hänvisas till NJA 2012 s. 512. Rätt sida i NJA ska vara 510. Rättsfallet har för övrigt döpts till ”Bagageutrymmesdomen”.

Vidare hänvisas till NJA 2012 s. 614. I förtydligande syfte bör nämnas att de två tillfällena som nämns i andra stycket på s. 2 i Utvecklingscentrums yttrande utgjorde två narkotikabrott. Innehavet av tre tabletter om 80 mg (240 mg) oxykodon bedömdes således som ett narkotikabrott av normalgraden.

I tredje stycket nämns ett antal hovrättsavgöranden. Som framgår av yttrandet bedömde Hovrätten över Skåne och Blekinge i domen den 11 maj 2020 i mål B 879-20 att en missbruksdos oxykodon försiktigtvis inte understiger 20 mg. I domskälen uttalas också att en missbruksdos i senare praxis försiktigtvis bedömts uppgå till mellan 20 och 40 mg. Därvid hänvisas till en dom från Svea hovrätt och en dom från Hovrätten för Västra Sverige. Här bör anmärkas att Svea hovrätts dom rätteligen meddelades den 29 september 2017. I domen uttalades att en missbruksdos oxykodon bör anses ligga någonstans mellan ca 20 – 40 mg. I domen från Hovrätten för Västra Sverige bedömdes att en missbruksdos kunde uppskattas till 20 mg.

Tilläggas kan att Svea hovrätt även i en dom av den 3 juli 2020 i mål B 6513-20 uttalat att oxykodon i praxis från senare år bedömts som något mindre farligt än Subutex och att en missbruksdos försiktigtvis bedömts uppgå till ca 20 – 40 mg.

Catharina Månsson, Björn Hansson och Martin Borgeke tar upp oxykodon i avsnittet om opiater under rubriken ”Andra likartade preparat”. Här nämns rättsfallet RH 2010:11, varefter uttalas att preparatet i praxis försiktigtvis har bedömts som något mindre farligt än Subutex (se Studier rörande påföljdspraxis med mera, Elektronisk version, 2020, s. 1265).

Månsson/Hansson/Borgeke uttalar att en missbruksdos Subutex anses uppgå till 2 mg (eller en fjärdedels tablett á 8 mg). I praxis bedöms ett mindre innehav

än vad som motsvarar fyra tabletter som ringa narkotikabrott (se Studier rörande påföljdspraxis med mera, Elektronisk version, 2020, s. 1262 f.).

JL har innehaft 18 tabletter oxykodon á 40 mg (totalt 720 mg). Mängden oxykodon är enligt min mening sådan att det, oavsett vilken missbruksdos som används, inte kan komma ifråga att bedöma narkotikabrottet som ringa. Vidare anser jag, i likhet med Utvecklingscentrum, att hovrättens bedömning att brottets straffvärde motsvarar en månads fängelse ligger i linje med praxis. För övrigt anser JL att hans innehav enligt de tabeller som finns på området motsvarar ett straffvärde om en månads fängelse.

Enligt JL ska tabellerna emellertid inte tillmätas någon större betydelse med hänsyn till det låga straffvärdet och då tabletterna enbart var avsedda för egen smärtlindring. Med hänvisning till NJA 2017 s. 872 anser han att den sist nämnda omständigheten ska beaktas i straffvärdesänkande riktning.

Vad Högsta domstolen uttalade i NJA 2017 s. 872 ”Nöd och smärtlindring” var att det vid mindre allvarliga narkotikabrott ofta saknas anledning att, med hänsyn till andra omständigheter, differentiera mellan gärningar som avser en och samma mängd och en och samma sorts narkotika. Detta angavs betyda att de tabeller som finns avseende mängd och sort i högre grad än när gärningen avser större mängder narkotika kan utgöra en utgångspunkt för såväl rubricering som straffmätning. I det aktuella målet fann emellertid Högsta domstolen att den mer exakta omfattningen av odlingen av cannabis inte på ett beaktansvärt sätt kunde anses påverka straffvärdheten av gärningen. Tabellerna tillmättes därför inte någon större betydelse för rubriceringen. Anledningen till detta var att den gärning som den tilltalade gjort sig skyldig till var mycket atypisk till sin karaktär. Det var inte fråga om framställning av narkotika som skulle användas i rusgivande syfte och den framställda narkotikan hade också begränsade rusgivande egenskaper. Den framställda narkotikan hade en ovanligt låg THC-halt och fick anses ha varit av ett begränsat intresse för den som eftersträvar ett rus och risken för att narkotikan skulle komma i händerna på andra bedömdes som i princip utesluten. Motivet bakom gärningen var att åstadkomma smärtlindring i en situation där den tilltalade som en följd av en svår olycka drabbats av en ryggmärgsskada som orsakade mycket allvarlig smärta. Vidare hade sjukvården, trots upprepade försök, inte förmått bistå med smärtlindring. Framställningen hade också avsett en förhållandevis begränsad mängd och dess omfattning var kopplad till den framförhållning den tilltalade haft med avseende på sin självmedicinering.

I det nu aktuella målet har JL införskaffat narkotika i form av oxykodon i tablettform. Som framgår av Utvecklingscentrums yttrande är oxykodon en syntetisk opiat som i praxis jämförs med subutex (buprenorfin) och anses som något mindre farligt än detta preparat. Det är således fråga om ett narkotiskt preparat som i praxis anses som avsevärt farligare än cannabis. I motsats till den

cannabis som hade framställts i NJA 2017 s. 872 är det i det nu aktuella målet fråga om vanliga, potenta, rusgivande tabletter oxykodon som efterfrågas på narkotikamarknaden. I Åklagarmyndighetens RättsPM 2016:1 Narkotika – Preparatbeskrivning anges att oxykodons ruseffekter är ”eufori, sedering”. Vidare var det i 2017 års avgörande fråga om odling av cannabis för eget bruk. JL har däremot införskaffat narkotikan från andra personer och således agerat och bidragit till omsättningen på den samhällsskadliga narkotikamarknaden. Den tilltalade i 2017 års fall hade brutit nacken i en motorcykelolycka, var förlamad från bröstet och nedåt och led av kramper och svåra neuropatiska smärtor som uppstått i den skadade ryggmärgen. Sjukvården hade, trots upprepade försök, inte förmått bistå med smärtlindring. Enligt vad som antecknats i tingsrättens dom har JL uppgett att han har kroniska besvär i rygg, knän och leder med en svår smärtproblematik. Han var tidigare ordinerad smärtstillande tabletter men drabbades av läkemedelsmissbruk och genomgick behandling 2006. Sedan dess har han inte fått några tabletter utskrivna och har därför införskaffat smärtstillande på illegal väg. JL har således missbrukat läkemedel och när sjukvården stoppat utskrivningen av de beroendeframkallande läkemedlen valt att i stället på egen hand, under många år, införskaffa det narkotiska preparatet oxykodon. Av yttrandet från frivården framgår för övrigt att JL uppgett att han inte har några pågående vårdinsatser för sin smärtproblematik.

Mot bakgrund av det sagda anser jag, i likhet med Utvecklingscentrum, att vad JL anfört om anledningen till hans narkotikainnehav inte kan föranleda att brottet anses som ringa. Inte heller finns det utrymme att beakta detta i mildrande riktning vid bestämmande av straffmättningsvärdet. Sammanfattningsvis anser jag att hovrättens dom är riktig.

Frågan om prövningstillstånd

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en överprövning kan sålunda enligt motiven inte föranleda dispens på denna grund (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken m.m. [version 1 april 2020, JUNO], kommentaren till 54 kap 10§).

JL hävdar att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen uttalar sig om oxykodons farlighet. Som framgått i det föregående ser nuvarande hovrättspraxis ut på sådant sätt att oxykodon försiktigtvis är att anse som något mindre farligt än Subutex. Detta uttalas också i Månsson/Hansson/Borgekes påföljdsstudie. Det finns därför enligt min mening inte något behov av att Högsta domstolen uttalar sig i nu nämnt avseende.

När det sedan gäller storleken på en missbruksdos oxykodon så ansåg hovrätten i RH 2010:11 att denna försiktigtvis borde bedömas i vart fall inte understiga 10 mg. I senare icke publicerade hovrättsavgöranden har i ett flertal fall bedömts att missbruksdosen uppgår till 20 mg. Det finns också uttalanden om att den uppgår till 20 – 40 mg, även om såvitt kunnat utrönas ingen hovrätt klart uttalat att deras bedömning grundas på en missbruksdos överstigande 20 mg. Det kan i detta sammanhang finnas skäl att upprepa vad Utvecklingscentrum uttalar om att med en missbruksdos menas den dos som normalt behövs för att en icke tillvand person ska uppleva ett rus.

Hovrättspraxis ger visserligen inte en fullständigt enhetlig bild av hur stor en missbruksdos oxykodon ska anses vara. Utifrån de avgöranden som redovisats i det föregående anser jag emellertid att missbruksdosen i dag får anses uppgå till 20 mg. Det finns därför enligt min mening inte skäl för Högsta domstolen att uttala sig i detta avseende. Oavsett hur det förhåller sig med detta lämpar sig det nu aktuella målet mindre väl för en prövning av denna fråga. Detta då frågan om missbruksdosens storlek inte varit central i målet. Tingsrätten uttalar att oxykodon får anses som något mindre farligt än Subutex. Vid jämförelsen med Subutex uttalas emellertid inget om hur stor en missbruksdos oxykodon anses vara. Inte heller i JLs överklagande nämns frågan om missbruksdosens storlek. Vidare anser jag, som utvecklats i det föregående, att det oavsett vilken missbruksdos som används inte kan komma ifråga att bedöma narkotikabrottet som ringa. Hovrättens bedömning av brottets straffvärde ligger också i linje med praxis. Med hänsyn härtill anser jag att det inte finns skäl för Högsta domstolen att meddela prövningstillstånd i syfte att uttala sig om den nu aktuella frågan.

Tyngdpunkten i JLs överklagande ligger på att han anser att det förhållandet att han använt tablettorna för egen smärtlindring ska tillgodoräknas honom såväl vid bedömningen av rubriceringsfrågan som påföljdsfrågan.

I NJA 2017 s. 872 fann Högsta domstolen att den tilltalades odling av cannabis avsedd för smärtlindring inte var tillåten med stöd av bestämmelsen om nöd i 24 kap. 4 § brottsbalken. Syftet med odlingen och omständigheterna kring denna ansågs emellertid innebära att gärningen var av mycket atypisk karaktär, vilket påverkade bedömningen av frågorna om rubricering och påföljd.

Högsta domstolen har således förhållandevis nyligt uttalat sig om i vad mån det förhållandet att narkotikabrott begås i syftet att lindra svåra smärttillstånd påverkar frågorna om rubricering och påföljd. Enligt min mening skulle en prövning av det nu aktuella målet inte leda till att rättsläget preciserades. Detta då, vilket jag redovisat i det föregående, omständigheterna är sådana att det inte kan komma ifråga att i nu nämnt avseende beakta vad JL anfört om anledningen till sitt narkotikainnehav. I detta sammanhang kan för övrigt konstateras att varken tingsrätten eller hovrätten ansett det nödvändigt att lämna någon närmare redovisning av sina överväganden i den delen.

Sammanfattningsvis avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd i målet.

Katarina Johansson Welin

Lars Persson

Kopia till:

Utvecklingscentrum
Åklagarkammaren i Gävle (AM-167902-18)